

12. Slutsatser

Det övergripande syftet med den här studien är att få en ökad förståelse för och kunskap om hur forskare och landsbygdsföretagare ska kunna mötas på ett meningsfullt sätt och därmed finna vägar för ett effektivt kunskapsutbyte.

Studien bygger på djupintervjuer och enkäter och är avgränsad till att studera kursen Natur – Hälsa - Landsbygd. Det är åtta landsbygdsföretagare som var deltagare i kursen som djupintervjuades. Därefter djupintervjuades samtliga åtta forskare som varit undervisare i kursen samt kursledarna.

En enkätundersökning genomfördes under hösten 2005 där 77 deltagare, från samtliga fem kurser gavs möjlighet att svara. Det var 83 % av dem som svarade dvs. 63 personer vilket är en hög svarsfrekvens. En anledning till att svarsfrekvensen var så hög kan vara att de kände sig mycket nöjda med att ha deltagit i kursen, vilket framgår av kursutvärderingarna. Eftersom en stor majoritet upplevde kursen som positiv så kan det ha medverkat till en ökad benägenhet att svara på enkäten.

Av enkäterna framgår att deltagarna är relativt välutbildade, cirka en tredjedel har högskoleutbildning eller motsvarande och en majoriteten är kvinnor, 84 %. En förklaring till den höga andelen kvinnor kan vara att ämnet kan upplevas mer attraktivt för kvinnor. Ämnet natur och hälsa närmar sig vård och omsorg vilket traditionellt attraherar kvinnor mer. Deltagarna har varierande yrkeserfarenhet och mycket livserfarenhet, medelåldern är 51 år vid svarstillfället. Tre av fyra har själv lantbruk eller har någon närstående som bedriver lantbruk.

12.1 Faktorer som påverkar lärandet

12.1.1 Motiv för att delta

För 86 % av deltagarna var "att utveckla det egna företaget" ett motiv före kursen för att delta i kursen. Detta motiv var också det viktigaste motivet bland deltagarna för att delta i kursen. En annan viktigt anledning till att delta var för att få faktakunskap. Efterfrågan på faktakunskap kan bero på att den egna verksamheten inom natur och hälsa kan bli mer trovärdig, både för omgivningen och gentemot kunderna, om den stödjer sig på vetenskapliga argument. Trovärdigheten kan vara en bra grund att stå på för att utveckla den egna verksamheten. För 70 % av deltagarna var den personliga utvecklingen ett starkt skäl för att delta i kursen. Behovet av att uppleva social samvaro bedöms 30 % som ett viktigt skäl till att delta i kursen.

12.1.2 Synen på den egna förmågan att lära

Faktorer som har betydelse för lärandet och som framkom i intervjuundersökningen med deltagarna var bl.a. betydelsen av den egna självbild av förmågan att lära. Flera av de intervjuade hade erfarenheter av tidigare misslyckande i undervisningssituationer vilket kan bidra negativt till den egna tilltron till förmågan att lära. Enkätundersökningen visar däremot att deltagarna överlag har upplevt sin egen skoltid som positiv och flertalet har klarat kunskapskraven i skolan bra. Det var 61 % som trivdes i skolan och en övervägande majoritet bedömde att de klarade kunskapskraven i hög grad. Enkätundersökningen visar att 39 % växte upp i en kärnfamilj med studietradition. Denna tradition har enligt enkätundersökningen inte haft någon avgörande betydelse för fortsatta studier efter gymnasiet. Däremot har uppmuntran hemifrån haft stor betydelse för de som läst vidare efter gymnasiet.

En övervägande majoritet har en positiv erfarenhet av studier. Det tyder på ett positivt urval av deltagare redan vid kursstart. De som anmält sig är de som klarat kunskapskraven i skolan och har positiva erfarenheter av lärsituationer. En anledning till det kan vara att kursen anordnades av ett universitet, vilket också framgick av inbjudan, och att det kan ha förknippats med höga kunskapskrav. Det kan ha haft betydelse för vilka som anmälde sig.

12.2 Hur lärandet sker

12.2.1 Syn på lärande

Deltagarnas syn på hur kunskap "bildas" var olika bland de intervjuade. Några av de intervjuade ser kunskapen som ett självändamål. De uttrycker kunskapsmålet "att få allmän kunskap om miljöpsykologisk forskning". Att äga kunskap blir ett mål i sig medan andra hade synsättet på kunskap att de ville se generella tillämpningar eller tillämpningar i det egna företaget. För dem som har målsättningen att kunna tillämpa sina kunskaper är målsättningen inte bara att förvärva kunskapen utan också att omsätta kunskapen i praktiken. Kunskapen blir mer av ett redskap att använda i det egna företaget. Förutsättningarna för att det ska kunna ske en förändring i det egna företaget ökar för dem som ser kunskapen som ett redskap.

Synen på hur lärandet sker varierar bland de intervjuade. Det fanns både de som såg lärandet som en process och de som såg det som mer momentant där det egna engagemanget var av mindre betydelse. De som såg lärandet som en process uppfattade att de har ett ansvar för lärandet. Uppfattningar om att kunskap skapas återfinns i uttryck såsom att "kunskapen måste ligga och mogna och rätt som det är är det något som väcker det till liv." Det finns en förståelse för att lärande sker över tiden. Några uttrycker att lärande är en del av livet, en del av att utvecklas som människa. Med det synsättet på lärande, att det är en process, är det egna ansvaret också betydelsefullt. Kunskap är inget som enbart kan förmedlas utan måste bearbetas och inordnas i den egna verkligheten för att den enskilda kursdeltagaren ska uppleva att han eller hon äger den. Flera av de intervjuade såg sitt eget ansvar som stort för att lära sig det som var viktigt för dem själva. De uppfattar sig som viktiga för lärandet. De upplevde också sig själva som aktiva i sin roll som kursdeltagare.

12.2.2 Undervisaren kontra deltagarens ansvar för att lära

Enkätundersökningen visar att 69 % anser att både deltagare och undervisare har lika stort ansvar för lärandet. Det är 23 % som anser att deltagaren själv har allt ansvaret medan 8 % ser undervisaren som ansvarig för det egna lärandet. Resultatet innebär översatt till en grupp med 12 deltagare att det är 8 som ser både deltagare och undervisare som ansvariga, 3 utav deltagarna ser sig själva som ansvariga och 1 lägger allt ansvar för det egna lärandet på undervisaren. Det är ingen stor andel men det kan vara tillräckligt med att en deltagare har en annan syn på lärandet för att det kan vara viktigt att ta upp det med hela gruppen. En deltagare som ser på sin egen roll som aktiv och betydelsefull för lärandet kan ha större förutsättningar för att bearbeta och försöka göra kunskapen till sin egen. Att synliggöra vems ansvaret är för lärandet kan vara en viktig uppgift för kursledningen. Det kan göras tex. genom att kursledningen tar upp det till diskussion med deltagarna i ett inledningsskede av kursen.

Några av de intervjuade deltagarna förväntade sig färdiga lösningar för att kunna utveckla det egna företaget och de var mer otåliga och ville ganska snart se resultat direkt. De hade inte samma förståelse för att lärandet är en process. Det fanns ett behov av att kunna se en praktisk nytta av kursinnehållet. Det egna ansvaret för att bygga kunskapsstrukturer eller att sätta kunskapen i sitt sammanhang var inte så stort. De ansåg att undervisaren hade det övervägande ansvaret för att de lärde sig det som var viktigt för honom eller henne. Sin egen roll såg de som avvaktande eller passiv.

Det kan vara ett uttryck för tidsbrist hos kursdeltagarna och krav på effektivitet i det egna företaget som gör att det ställs outtalade krav på undervisarna att tillhandahålla färdiga lösningar. Krav på att tjäna pengar i den egna verksamheten kan också påverka det upplevda behovet av att se resultat direkt.

Förväntningarna om färdiga lösningar återspeglar sig också i intervjuerna med forskarna. Till deras förhållning i mötet med deltagarna hörde att deltagarna skulle ha förväntningar om att konkreta exempel skulle presenteras som kunde användas i den egna verksamheten. Denna förhållning besannades till viss del vilket framgår av enkätundersökningen. Det är 28 % av deltagarna som förväntar sig fler konkreta exempel i kursen. I deltagarnas bedömning av vad kursen bidragit till att de lärt sig så är "praktiska övningar som jag kan använda" det kursen bidragit till i minst omfattning. Detta kan också vara en viktig uppgift för kursledarna att ta upp en diskussion i ett inledningsskede i vilken omfattning kursinnehållet kommer att utgå från forskningsresultat och från mer praktiska övningar.

12.2.3 Lärstil

När det gäller lärstil föredrar knappt hälften av deltagarna, 45 %, att få uppleva praktiska/ konkreta exempel. Drygt en fjärdedel, 26 % vill se och lyssna. Att läsa och tänka efter föredras av 14 % medan att göra saker själv och pröva sig fram är det ca 15 % som föredrar. Att läsa och tänka efter var alltså den lärstil som deltagarna föredrog i minst utsträckning. Bland de forskare som intervjuades var det den lärstil som flertalet föredrog. En effekt av att deltagare och undervisare har olika lärstil kan vara att forskarna/undervisarna t.ex. överskattar deltagarnas nytta av att ta del av kurslitteratur.

12.2.4 Undervisningsmetoder

12.2.4.1 Föreläsningar

Den undervisningsmetod som deltagarna bedömer som mest värdefull är föreläsningar. Det finns ett tydligt samband i enkätundersökningen mellan efterfrågan på föreläsningar och efterfrågan på faktakunskap. Det tyder på att deltagarna tillmäter den vetenskapliga kunskapen stor betydelse och att de har ett positivt förhållningssätt till vetenskaplig kunskap. Frågan är om det är specifikt inom natur och hälsa eller om de allmänt har ett positivt förhållningssätt till vetenskaplig kunskap. Frågan kan inte besvaras fullt ut i denna undersökning. Men enkätundersökningen visar dock en mer positiv tilltron till att forskningen kan bidra till utvecklingen på landsbygden inom natur och hälsa, 84 %, jämfört med inom det traditionella jord- och skogsbruket där 60 % av deltagarna har en tilltro till att forskningen kan bidra.

12.2.4.2 Erfarenhetsutbyte

Förutom föreläsningar så är erfarenhetsutbytet med andra deltagare också ett arbetssätt som deltagarna värderar högt. Variationen i gruppen när det gäller yrkeserfarenhet kan ha bidragit till att erfarenhetsutbytet upplevdes värdefullt. I en av de öppna frågorna som fanns i enkäten om arbetssätt så nämns vikten av att skapa nätverk mellan deltagarna, vilket till viss del liknar behovet av erfarenhetsutbyte. Behovet av att skapa nätverk kan ha ett samband med att natur och hälsa är ett relativt nytt affärsområde för de allra flesta av deltagarna.

I djupintervjuerna med forskarna nämns inte erfarenhetsutbytet som en viktig resurs för deltagarnas lärande. Forskarna och deltagarna har här en intressant skillnad i synsätt. I en grupp med landsbygdsföretagare finns stor erfarenhet hos de enskilda deltagarna. Kursledarna kan fylla en viktig funktion när det gäller att organisera kursen så att deltagarnas behov av erfarenhetsutbyte tillfredsställs. Mycket utrymme för samtal mellan kursdeltagarna, i hela gruppen men även i mindre grupper, gärna i olika gruppkonstellationer, kan vara olika sätt att underlätta för erfarenhetsutbytet. Även

arbete i grupper mellan kursdagarna kan inverka positivt på lärandet. Det handlar om att ta tillvara deltagarnas erfarenhet på bästa sätt. Till viss del har man tillmötesgått detta behov i kursen Natur – Hälsa – Landsbygd genom att gruppträffar, hemma hos deltagarna, har initierats av kursledarna. De har också organiserat diskussioner mellan deltagarna i anslutning till forskarnas föreläsningar. Den samlade erfarenheten i en grupp med landsbygdsföretagare är en mycket viktig resurs för lärandet hos de enskilda deltagarna. Om kursledningen lyckas ta tillvara denna resurs, genom att ge deltagarna utrymme för erfarenhetsutbyte, ökar deltagarnas möjlighet att lära.

12.2.4.3 Variation i undervisningsmetoder

I djupintervjuerna med deltagarna blev behovet av att variera arbetssätten i kursen tydlig även om föreläsningar upplevs som det mest värdefulla. I en av intervjuerna framgick att en av deltagarna lärde det som var viktigast för henne under en utomhusdag. Samtalen och aktiviteterna gav inspiration till att utveckla den egna verksamheten. Detta till skillnad från en av de andra deltagarna som djupintervjuades. För honom blev det avgörande att få lyssna till en forskare och att få den egna upplevelsen vetenskapligt bekräftad. Föreläsningen blev det avgörande för att kunna gå vidare och utveckla verksamhet inom natur och hälsa. En traditionell föreläsning respektive en utomhusdag är vitt skilda vad gäller deltagarens inflytande och anknytning till specifik ämneskunskap. Trots den stora skillnaden så var de båda tillfällena avgörande för den fortsatta utvecklingen av respektive deltagares företag. Det tyder på att variationen av arbetssätt är mycket viktig för att så många av deltagarna som möjligt ska få möjlighet att lära det som är väsentligt för honom eller henne. Kursledarna har här en viktig roll att fylla för att tillmötesgå deltagarnas behov.

12.2.4.4 Avvägning teori – praktik

Forskarna är teoretisk inriktade och är specialiserade på sina områden. Det är inte rimligt att begära att de ska kunna bidra med praktiska övningar till landsbygdsföretagarnas verksamheter. Eftersom det finns ett behov av detta från deltagarnas sida så kan det vara viktigt att få med det i kursen. Det kan ske genom att undervisare som är mer inriktade på tillämpningar, t.ex. rådgivare och föregångare inom branschen, är med som undervisare i samma kurs som forskarna. Variationen mellan teori och praktik kan på så sätt öka möjligheten för lärande hos deltagarna. Undervisarnas skilda bakgrunder och infallsvinklar gör det angeläget att kursledarna ansvarar för en samordning mellan undervisarna. Det blir viktigt för kursens kvalitet så att det inte blir överlappningar eller att det blir tomrum mellan ämnesområdena

12.3 Upplevd effekt

12.3.1 Anpassnings- resp. utvecklingsinriktat lärande

Ett av målen med kursen Natur – Hälsa – Landsbygd var att ge deltagarna inspiration och kunskap om möjligheterna att utveckla sitt företag och sin yrkesroll. De övningar som användes i kursen var ytterst inriktade på att väcka tankar om hur det egna företaget kunde utvecklas. Kursledningens ambition har således varit att skapa ett utvecklingsinriktat lärande hos deltagarna. De intervjuade hade olika uppfattningar om den upplevda effekten av kursen. Några av de intervjuade deltagarna hade en inre motivation och för dem var ett utvecklingsinriktat lärande möjligt. Exempel på intervjupersoner med en inre motivation var de som hade en djupare förståelse för kursens huvudbudskap. De hade en inre övertygelse om naturens betydelse för hälsan. Denna inre övertygelse kan bidra till att öka motivationen för att utveckla det egna företaget. Den inre motivationen verkar ha en avgörande betydelse för förändringsarbetet i det egna företaget.

Ett mer anpassningsinriktat lärande uttrycker de som endast ser sambandet mellan kursinnehållet i de praktiska momenten. Det tyder på ett behov av att ha direkt tillämpbara kursmoment som kan användas inom de givna strukturerna i det egna företaget. För några kommer kursen inte heller att innebära några förändringar. Det har flera orsaker men en orsak kan vara att det endast skett ett anpassningsinriktat lärande.

De som har skapat ett utvecklingsinriktat lärande ser sambandet mellan kursens innehåll och tillämpningen både för den egna personliga utvecklingen och/eller för utvecklingen för den egna verksamheten. När det gäller de intervjuades kunskapsmål så uttryckte några att man har tankar om hur kunskapen kan tillämpas. En del uttrycker också att de fått kunskap om hur det kan tillämpas i den egna verksamheten. Det innebär att för några har kursen bidragit till förändringar i det egna företaget, vilket kan tas som ett uttryck för ett utvecklingsinriktat lärande. För några av de intervjuade har kursen lett till ett utvecklingsinriktat lärande och en förändring av den egna verksamheten.

Enkätundersökningen visar att motivationen var mycket hög hos deltagarna och att det för de allra flesta var viktigt att finna utvecklingsmöjligheter i det egna företaget. Av resultaten går det att utsluta att låg motivation är ett hinder för det egna lärandet och i förlängningen ett hinder för utvecklingen av den egna verksamheten. Det går också att utsluta att brist på "den självupplevda effekten av naturens välbefinnande effekt" är ett hinder för det egna lärandet och i förlängningen ett hinder för utvecklingen av den egna verksamheten. I stort sett samtliga deltagare har själv upplevt att naturen har en välbefinnande inverkan.

12.3.2 Mötets betydelse för utvecklingen på landsbygden

En övervägande majoritet av landsbygdsföretagarna, 81 %, anser att mötet med forskarna kan bidra till affärsutveckling på landsbygden. Det är en överraskande hög siffra och mycket glädjande att 4 av 5 landsbygdsföretagare anser att mötet mellan forskare och landsbygdsföretagare kan bidra till affärsutvecklingen på landsbygden. Det tyder på att de upplevt kursen som meningsfull och att de också upplevt att forskarna och forskningen kan ge underlag för förändringar på landsbygden.

12.3.2.1 Vetenskaplig bekräftelse av intuitiv kunskap

Ett av syftena med kursen var att deltagarna skulle få "inspiration och kunskap om möjligheterna att utveckla sin roll". På frågan om vad deltagarna framför allt fått med sig från kursen så svarade de på ökad kunskap om forskningsresultat och upplevelser samt inspiration till att utveckla sin roll i företaget och i sin tur lett till utveckling av företaget. Detta är en intressant undersökning. Det har dock framkommit att deltagarna inte har upplevt att de fått vetenskaplig bekräftelse av intuitiv kunskap för utvecklingen på landsbygden.

Figur 7 – Bidrag

Utveckling på landsbygden

Företaget - vetenskaplig bekräftelse av intuitiv kunskap
Människan - vetenskaplig bekräftelse av intuitiv kunskap
samt social samvaro

Deltagarnas upplevelse av att få vetenskaplig bekräftelse på egna tankar och idéer har enligt undersökningen en avgörande betydelse för deltagarnas tilltro till att forskningen kan bidra till utvecklingen på landsbygden. Det finns nämligen ett samband i enkätundersökningen såtillvida att de deltagare som har en tilltro till att mötet med forskare kan bidra till affärsutvecklingen på landsbygden också har upplevt att de fått vetenskaplig bekräftelse på sådan kunskap som man känt intuitivt.

Det bekräftades också av några av de deltagare som djupintervjuades. De som upplevde bekräftelse stärktes både som individer och i sin roll som företagare och det förefaller vara väsentlig för att deltagarna i framtiden ska utveckla verksamhet inom natur och hälsa. Flera av deltagarna hade en egen upplevelse av naturens välbefinnande inverkan.

De hade med sig en intuitiv kunskap vid kursstarten. De hade närmat sig kursens huvudbudskap, att naturen har en läkande kraft, genom sin egen upplevelse. De forskare som undervisade i miljöpsykologi på kursen hade främst kunskap om naturens läkande kraft genom vetenskapliga studier. Forskarna och deltagarna närmade sig samma budskap med olika förhållningssätt. Forskarna hade det vetenskapliga förhållningssättet medan deltagarna hade ett känslomässigt förhållningssätt. Mötet mellan dessa olika förhållningssätt blev betydelsefullt för några av de intervjuade. Den vetenskapliga bekräftelsen på intuitiv kunskap blev för flera av de intervjuade avgörande för att gå vidare i sitt förändringsarbete i det egna företaget. De upplevde att den kunskap som de genom erfarenhet hade förvärvat, den kontextuella kunskapen, mötte den kognitiva kunskapen, som forskarna representerade.

Det är 60 % av deltagarna som upplevt att de utvecklats personligen genom att delta i kursen. Det kan vara ett viktigt steg för att kunna utveckla det egna företaget. Gemensamt för dessa deltagare är att de upplevt att de fått vetenskaplig bekräftelse av egna tankar och upplevelser och att de värderat den sociala samvaron högt. Återigen är här den vetenskapliga bekräftelsen av intuitiv kunskap avgörande för den positiva upplevelsen.

12.4 Forskare och forskning

Enkätundersökningen visar att majoriteten inte hade varit i kontakt med forskare och forskning i någon nämnvärd utsträckning före kursen. De bedömde **före** kursen att forskningen inte kan bidra till utvecklingen i den egna verksamheten i någon hög grad. Många deltagare ändrade uppfattning under kursens gång och de blev mer positiva till forskningens möjlighet att bidra till att utveckla den egna verksamheten. Mötet med forskare blev för de flesta landsbygdsföretagarna ett intressant och fruktbart möte. Det fanns en hel del farhågor före mötet men dessa försvann i och med att forskarna och landsbygdsföretagarna träffades under kursen. I enkätundersökningen framkommer att en övervägande majoritet av deltagarna, 87 % instämmer i att mötet mellan forskare och landsbygdsföretagare kan bidra till en ökad förståelse för varandras kunskapsområde. Det fysiska mötet mellan forskare och praktiker var viktigt för förståelsen för varandra.

Det fanns en intressant skillnad mellan de deltagare som varit i kontakt med forskare och forskning före kursen jämfört med de som inte hade varit det. Attitydförändringen var mer påtaglig hos dem som inte tidigare träffat forskare i någon nämnvärd omfattning. Förutom att attitydförändringen var större så var tilltron efter kursen också högre jämfört med de som tidigare haft kontakt med forskare och forskning. Kursen har öppnat en tidigare stängd dörr till forskningen för landsbygdsföretagare som inte varit i kontakt med forskare och forskning före kursen.

Denna positiva attitydförändring hos kursdeltagarna kan också ha stor betydelse för de fortsatta kontakterna mellan dessa grupper. Det underlättar kunskapsutbytet framöver mellan forskare och de landsbygdsföretagare som deltagit i kurserna Natur – Hälsa – Landsbygd. Det är en bra förutsättning för fortsatta kontakter vad gäller kurser, seminarier och inte minst ett fortsatt kunskapsutbyte mellan dessa grupper. Samtidigt som det är en stor möjlighet så bygger det på ett förtroende som måste vårdas och förvaltas kontinuerligt och på ett bra sätt för att det ska bestå.

12.5 Det förtroendefulla mötet

Det möte som skapas mellan människor i en kurssituation kan liknas vid att skapa musik. Den stämning som skapas i gruppen, det klimat för lärande som blir, kan liknas vid musik som skapas av alla medverkande. Kursledarnas inledning motsvaras av musikerns första ackord. Inledningen avspeglar och tydliggör kursledarnas syn på delaktighet och medansvar. Den slår an ackordet och anger vilken tonart som kursen förväntas "spelas i". Tonerna i musiken skapas av deltagarna, undervisarna och kursledarna tillsammans. Undervisaren slår an en ton för att fånga ett intresse hos så många deltagare som

möjligt. Deltagarnas förväntningar och behov är också toner i den gemensamt skapade musiken.

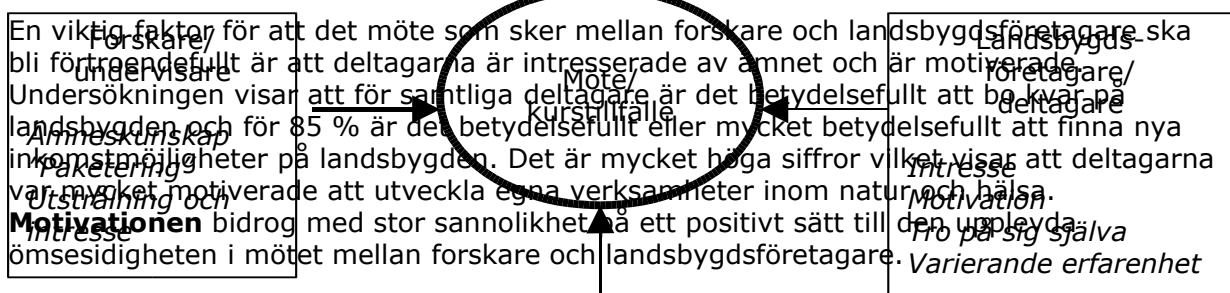
Attitydförändringen hos deltagarna när det gäller synen på forskare och forskning tyder på att klimatet för lärande var gott i kurserna Natur – Hälsa – Landsbygd och att den musik som skapades under kursen var finstämd.

I enkätundersökningen framkommer att deltagarna, med några få undantag, har en tro på att de kan bidra till nya impulser till forskning och undervisning. Det tyder på att **de tror på sig själva** och att de såg sig själva som betydelsefulla i mötet med forskarna. En av deltagarna uttrycker det så här: "För mig var det intressant att upptäcka hur mycket erfarenhet och kunskap jag redan hade." Det möte som skedde var ömsesidigt dvs. det var till nytta för båda parter, vilket bekräftas av djupintervjuerna med forskarna där samtliga intervjuade upplevde mötet som meningsfullt.

Ömsesidigheten, den upplevda meningsfullheten, den positiva attitydförändringen hos deltagarna, den ökade förståelsen för varandras kunskapsområden är indikatorer eller kännetecken på att mötet mellan forskare och landsbygdsföretagare har skett utifrån en övertygelse från båda parter att man kan lita på varandra. Mötet har till stor del präglats av förtroende för varandra, det har skett på ett förtroendefullt sätt.

De faktorer som framkommit i den här undersökningen som betydelsefulla för att mötet skulle kunna ske på ett förtroendefullt sätt, sammanfattas i figur 8.

Figur 8 – Faktorer som påverkar det förtroendefulla mötet

Det bekräftas också av djupintervjuerna med forskarna vilka visar att forskarna upplevt en skillnad i mötet med landsbygdsföretagare jämfört med andra kurser för vuxna med t.ex. anställda. Den upplevda skillnaden ligger i landsbygdsföretagarnas motivation. Motiverade deltagare är en bra grogrund för ett kunskapsutbyte mellan forskare och landsbygdsföretagare.

En annan bidragande orsak till att mötet upplevdes ömsesidigt och förtroendefullt är att gruppen med deltagare skiljer sig från andra grupper på det sättet att flera olika yrkeskategorier finns representerade i samma grupp. Det finns en stor spännvidd när det gäller yrkeserfarenheten och de flesta har också "några år på nacken". Deltagarnas **varierande livs - och yrkeserfarenhet** kan ha gett dem "råg i ryggen" så att de kände sig betydelsefulla och deras erfarenhet bidrog till att det var intressant för forskarna att ta del av denna.

I gengäld så visar också djupintervjuerna med forskarna att de var mycket intresserade av att undervisa. Forskarnas genuina intresse för att undervisa och att möta deltagarna bidrog i stor utsträckning till att deltagarna kände sig betydelsefulla.

När det gäller forskarna i egenskap av undervisare så förefaller det angeläget, förutom att de har ämneskunskapen, att de har en förmåga att presentera och anpassa forskningsresultaten till deltagarnas behov. Enkäten visar entydigt att undervisarnas språk och ambitionsnivå inte var några hinder för lärandet.

Djupintervjuerna med forskarna visade att de var intresserade av sin uppgift att undervisa i kursen Natur – Hälsa – Landsbygd. Det bekräftades i enkätundersökningen. Deltagarna svarar att **”undervisarnas utstrålning och intresse för uppgiften”** bidrog till lärandet i hög grad. Det är ett mycket gott betyg till undervisarna. De forskare som undervisade i kursen var inte enbart utvalda utifrån ämneskunskap vilket framgår av intervjuerna med kursledarna, utan det personliga intresset och förmågan att **”paketera”** ämneskunskapen var i hög grad avgörande. Med paketera menas här en förmåga att presentera forskningsresultat på ett för deltagaren intressant sätt.

Enkäten visar att stämningen i gruppen och undervisarnas utstrålning och intresse för att undervisa har ett samband med kursledarnas förmåga att organisera och hålla samman kursen. Det överensstämmer med kursledarnas syn på sin egen roll. De ansåg själva att en av de mest betydelsefulla uppgifterna var att skapa en god stämning och att välja de undervisare som passade för uppgiften. Kursledarnas **pedagogiska engagemang** förefaller betydelsefullt. Det pedagogiska engagemanget hade sin grund i en vilja och ambition att det skulle bli meningsfullt för både forskare och landsbygdsföretagare att mötas. Det handlade om **respekt** för deltagarnas tid och behov. Trots att kursen var utan kursavgift så innebar det för de flesta av deltagarna att de tog ledigt från sitt arbete och dessutom transporterade sig till kursplatsen. Det kostar både i form av tid och pengar. Det handlade också om **lyhördhet** för undervisarnas förmåga och intresse. Det pedagogiska engagemanget tog sig också uttryck i att det skedde ett noggrant urval av undervisare och att de förberedes av kursledarna inför sin uppgift att möta landsbygdsföretagarna i kursen. Kursutvärderingarna var också en viktig del i det pedagogiska engagemanget. Med hjälp av utvärderingar efter varje kursdag så fanns det möjlighet till ständiga förbättringar av kursen.

I djupintervjuerna med kursledarna nämns några faktorer som viktiga för att mötet mellan deltagare och undervisare ska fungera på ett bra sätt. Förutom respekt och lyhördhet för deltagarna och undervisarna så handlar det om en **tillit till den egna känslan**. En tillit som bygger på att det som känns rätt för en själv oftast blir bra för andra också. I princip skapade kursledarna en kurs som de själv kunde ha tänkt sig att delta i. Det handlar om en förmåga att lita på den egna känslan och att tillåta sig själv att fatta beslut i enlighet med den.